

EEMSMOND ONTMOET EEMSMOND

Bob Beets

De Werkgroep Eemsmond heeft in vier avonden onder de noemer 'Milieu en werk, gelegenheid tot praten', de bewoners van het Eemsmond gebied ontmoet. Die ontmoeting moet in de letterlijke betekenis worden genomen, omdat het zeker niet een eenzijdige informatieuitwisseling betrof van de werkgroep uit naar de toehoorders. Integendeel, ook de werkgroep was gekomen om naar de bevolking te luisteren.

De idee om met de streekbevolking te gaan praten is twee jaar geleden bij de werkgroep ontstaan. Aanleiding daartoe was een aantal redenen. In de eerste plaats brengt de aard van je werk mee dat je beter bent ingeschoten op de politieke lobby dan op het praten met de bewoners van je werkgroep. In de politiek worden de besluiten genomen en op die harp wil je je toontje aanslaan. Bovendien — wij zijn ook maar mensen — is het aantrekkelijk om mee te spelen in het politieke schaakspel. Macht korrumpert weliswaar, maar macht is ook mooi. Die politieke bemoeienissen zijn ook het gevolg van het korte termijn werk dat op je afkomt. Reageren op ontwerp bestemmingsplannen, hinderwetaanvragen en dergelijke. Want niet alleen de milieubeweging speelt met leuke ideeën, ook ondernemend Nederland weet daar wat van. Dat korte termijn werk, dat politiek lobby'en gaat ten koste van het contact met je achterban; het gebied en de bewoners van het gebied. En dat is op langere termijn niet verstandig. Daarmee hol je je bestaansrecht en bestaansreden uit.

De tweede overweging om deze ontmoetingsdagen te organiseren. We hebben een slechte naam in het gebied. Veel te gemakkelijk kon het bestuurlijk falen met betrekking tot het aantrekken van industrieën, of beter: de ontwikkeling van de regionale werkgelegenheid, worden afgeschoven op de milieugroeperingen en met name op de Werkgroep Eemsmond. Het niet

Ontmoetingsavond Termunten.

doorgaan van vestigingen van DSM, Montedison, kolenvergassing en noem die overheidsbeloften maar op, waren niet te wijten aan het verzet van de milieubeweging. Puur economische factoren gaven de doorslag. Maar de Zwarte Piet werd wel door de bestuurders richting Werkgroep Eemsmond gestuurd. En de bevolking was overtuigd dat de werkgroep uitsluitend bestond om kluten en garnalen te verdedigen. Hoog tijd derhalve om eens met elkaar te gaan praten.

De laatste reden tenslotte was een zuiver intern strategisch standpunt. Ondanks onze goede connecties in de politiek, onze overtuigingskracht waar het de politiek en de wetenschap betreft, blijven we eigenlijk voortdurend met lege handen zitten. Koncessie Zuidwal, F 3, Lauwersmeer en Dollarthafens als grote voorbeelden, boorspoelingslozingen, smeerpipen en lozingen van baggerspecie als kleinere. Grof gezegd:

daar waar de kassa rinkelt drijft de overheid, ondanks beleidsvoornemens gericht op de bescherming van de natuur, haar zin door. Maar daar waar de Staat geld moet kosten, daar worden deze uit naam van de natuurbescherming afgewezen. Met zulke cosmetische handelingen meent de overheid natuurvriendelijk over te komen. De strategie derhalve om je uitsluitend te richten op de politiek heeft te weinig resultaat geboekt. En dan praten we hierboven alleen nog over de overheidsspelregels. De werkelijkheid van alledag toont een nog heel ander, slechter, beeld. Regelmatig krijgen we tips over illegale lozingen, over merkwuurde ziekten bij plant, dier en mens. Op basis daarvan moet er bij de bewoners van het gebied zelf ook de nodige weerstand bestaan tegen allerlei milieu-onvriendelijke ontwikkelingen. Een bron die de werkgroep, zeker in de huidige economische situatie, moet aanboren om zich politiek sterker te kunnen maken.

Een skala van zaken dus, die de organisatie van

ontmoetingsavonden meer dan rechtvaardigen. In grote lijnen is het een aanzet tot heroriëntatie op onze werkzaamheden met als doel de bevolking mondiger en milieubewuster te maken om door middel daarvan grotere politieke druk te kunnen uitoefenen.

Vorbereiding

Bij die voorbereiding liepen we tegen een aantal hindernissen op. De eerste was, dat je met de bevolking wil praten, en hoe breng je zo'n gedachtenwisseling tot stand? Hoe ook kun je bepalen of die uitwisseling zin heeft gehad en hoe tenslotte krijg je de bevolking in de zaal? Een tweede praktische hindernis: wie betaalt dat? Om met dat laatste te beginnen: er is een projectvoorstel gedaan aan het toenmalige ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne dat, uiteindelijk, ondanks bezuinigingsronden, is gehonoreerd. Terug dus naar de eerste problemen. Het eerste dat wij aanpakten was de mogelijkheid te onderzoeken, te meten of dergelijke ontmoetingen zin hebben. Daartoe werd contact gelegd met het Andragogisch Instituut van de Rijksuniversiteit Groningen. Drs. Jan Alles, projectleider van de Themagroep Onderzoek Milieuvorlichting van dit instituut was vanaf den beginne buitengewoon enthousiast. Zijn voorstel was vooraf te meten bij een aantal mensen die betrokken zijn bij het milieu in het Eemsmondbedrijf wat zij een gezond milieu vonden, waaruit hun eigen milieuvriendelijk gedrag bestaat, en hoe zij dachten over milieuvorlichting in de brede zin van de betekenis: zowel door de overheid als door partikuliere organisaties. Dat voorstel is met veel instemming aanvaard. Daarop heeft de themagroep 24 interviews gehouden onder allerlei vertegenwoordigers van belangengroepen: van werklozen en arbeiders tot ondernemers, van kerkelijke leiders tot politieke leiders, van boeren en vissers tot regionale bestuurders.

Deze methode om te vragen hoe de mensen dachten over hun eigen leefomgeving leverde onthullende en vertederende uitspraken op. De bundel 'Eemsmond, spreekt u maar' draagt de teneur dat 'men' nogal weinig geloof hecht aan de milieuvorlichting, zowel van de overheid (gifbelten) als de partikuliere organisaties (ze slaan de plank regelmatig mis). Overigens bleek verrassend dat iedereen zich zorgen maakte over de achteruitgang van zijn leefomgeving. Nu wisten we dus dat we niet alleen een slechte naam hebben omdat er gedacht wordt dat wij bedrijven tegenhouden, maar ook dat men denkt dat we verkeerde informatie verschaffen. En eens te meer bleek dus hoe noodzakelijk het was met de bewoners te gaan praten. Om te weten te komen of onze ontmoetingsavonden iets aan die vooringenomen standpunten zouden veranderen, werd aan het eind van elke avond een enquête gehouden, waarvan een van de vragen was of men de werkgroep voor deze avond kende, en zo ja, of de mening over ons was veranderd en hoe. Aardig is te vermelden dat twee aanwezigen die ons vooraf niet kenden, nadien positief op het werk van de werkgroep reageerden.

Een volgend probleem was, hoe betrek je de bevolking bij de avonden. Klakkeloos een zaal bespreken en advertenties plaatsen zou waarschijnlijk alleen die mensen aanspreken die al een uitgesproken mening hebben over de Werkgroep Eemsmond en over natuur en milieu. De notoire adepten en notoire tegenstanders. Beide groepen kenden we al. We stelden ons de vraag hoe je de 'zwijgende meerderheid' zou kunnen bereiken. En daarop waren in feite twee antwoorden. Beleg gesprekken met doelgroepen en leg hen een aantrekkelijk pakket onderwerpen voor. Een goede mogelijkheid om met een brede laag van de bevolking in contact te komen. Toch hebben wij uiteindelijk een andere weg gekozen: bijeenkomsten met een alge-

meen publiek, in een vorm die nogal verrassend werkte. Allereerst wilden we de indruk weg nemen dat de avonden beheerst zouden worden door de Werkgroep Eemsmond. Daartoe kregen we de medewerking van Dick van der Weert, fractievoorzitter van de PvdA in de gemeenteraad van Delfzijl, voormalig sekretaris van de Ondernemingsraad van Akzo Delfzijl, voorzitter van het gewest Noord Oost Groningen van de FNV en actief in allerlei maatschappelijke bewegingen. Een bekend figuur in de regio derhalve, en bekend ook als zijnde geen slippendrager van de milieubeweging. Daarnaast bleken medewerkers van de Volkshogeschool 't Oldôrp in Uithuizen bereid het technisch voorzitterschap te aanvaarden. Daarmee was de weg vrijgemaakt voor een objectieve benadering van de bevolking. Nu we een panel hadden, bestaande uit een werkgroepslid, Van der Weert en de voorzitter, was het gevaar groot dat de zaal een ondergeschikte positie zou gaan innemen. Immers de panelleden doen hun standpunt uit de doeken en de aanwezigen proberen de inleiders tegen elkaar uit te spelen. Waarbij weer de Prinzipienreiter het voortouw zouden nemen. Dat zou soep lepen met een vork worden. Teneinde dat te ondervangen zijn we niet uitgegaan van het pomen van een aantal stellingen, maar het stellen van een aantal vragen. Vragen waarop de panelleden de aanwezigen een antwoord vroegen, waarbij het de taak van de voorzitter was de discussie over de gegeven antwoorden zoveel mogelijk in de zaal te laten plaatsvinden. Gegeven het feit dat alle geïnterviewden zich min of meer zorgen maakten over de achteruitgang van hun leefomgeving, wilden wij te weten komen waar voor hen de grenzen liggen. Om een voorbeeld te geven: iedereen vindt de bescherming van het ekologisch milieu van de Waddenzee van belang. Maar wat nog toelaatbaar is verschilt van individu tot individu en

van belangengroep tot belangengroep.

Aan de hand van de door ons gestelde vragen probeerden wij de bewoners met elkaar te laten discussiëren waar die grenzen liggen. De vraagstelling hebben we zo concreet mogelijk gemaakt teneinde misverstanden en het zich bewegen op zijpaden te voorkomen. Per avond werden vier vragen gesteld, waarvan twee algemene vragen, te weten:

- 1 Hoe belangrijk is de bescherming van de Waddenzee en gaat de werkgelegenheid daaraan kapot?
- 2 Kan het milieuprobleem in onze maatschappij worden opgelost?

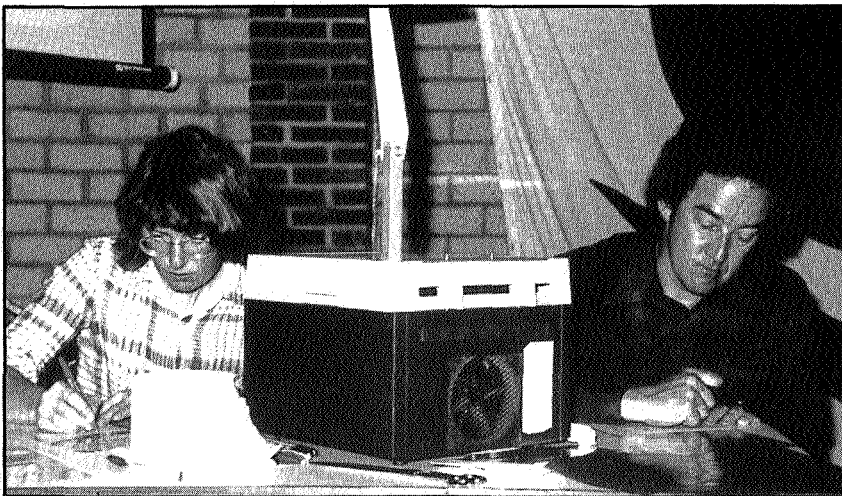
Daarnaast werden per avond twee specifieke vragen gesteld op het gebied van het milieu waar de bewoners direct mee worden geconfronteerd. Die waren per plaats – Termunterzijl, Delfzijl, Appingedam en Uithuizen – verschillend.

Het laatste wat ons te doen stond was mensen binnen te krijgen. Rond de duizend uitnodigingen zijn verstuurd. Alle leden van Waddervereniging in de postdistrikten Appingedam en Winsum ten Oosten van de lijn Winsum/Warffum. Talloze organisaties die zich op de een of andere manier direct of indirect met natuur, milieu of werk te maken hebben. Daarnaast zijn talrijke affiches in het gebied verspreid en in de regionale bladen is een advertentie geplaatst.

Om het programma een extra aantrekkelijke entourage te geven hebben enkele vrijwilligers van de werkgroep een tentoonstelling in elkaar gezet die in een breed perspectief de problemen rond de natuur en het milieu in het Eems/Dollardgebied belicht. Ten slotte werden bij binnenkomst en in de pauze twee videofilms over ons werkgebied vertoond.

Positieve aanzet

Deze ingewikkelde discussietechniek is eerst

Liesbeth Meijer en Jan Alles

uitgeprobeerd op de Rijks Hogere Landbouwschool in Groningen. De try-out liep behoorlijk in de soep. Onzekerheid, maar vooral ook het niet gewend zijn op deze wijze te discussiëren, veranderde voor de pauze dit subtiele vragenspel in een voortrollende vracht vragen van de leerlingen aan het panel en de aanwezige leden van de werkgroep over landbouwbeleid, landbouwgif, teelten enz. waarop wij weinig kennis van zaken hadden. Na overleg is na de pauze de klas duidelijk gemaakt wat ons verwachtingspatroon was. Toen ging het ook aanzienlijk beter.

De eerste echte avond vond in *Termunterzijl* plaats, op 7 juni. Na de twee algemene vragen kwam hier aan de orde:

- 3 Brengt vuil water de visserij in gevaar?
- 4 Wat betekent industrie rond de Eemsmond voor de bevolking? (van Termunten en omstreken)

Bewust hadden we *Termunterzijl* als eerste echte ontmoeting gekozen, omdat we wisten dat ons werk, daar, behoorlijk gewaardeerd wordt. Toch was de totale indruk, waarschijnlijk juist door die waardering, dat de avond niet al te geslaagd was. Juist omdat wij positief beoordeeld werden verwachtten de aanwezigen dat wij een skala van oplossingen konden aandragen voor hun milieuproblemen. De werkgroep zelf was ook nog wat onzeker, zodat het doel van de avond onvoldoende gestalte kreeg. Uit de na afloop gehouden enquête bleek dat ook. Alleen hier waren mensen die de avond onvoldoende informatief vonden en een viertal aanwezigen dacht na afloop negatiever over de werkgroep dan voorheen.

In *Delfzijl* – op 9 juni – daarentegen was men veel positiever over ons. De discussie ging naast de algemene vragen over:

- 3 Eemshaven en Delfzijl, beide overslaghaven?
- 4 Is de vervuiling van Delfzijl nog af te kopen met een blik autowas?

Deze laatste vraag naar aanleiding van een ont-ploffing bij Elektro Schmelzwerke Delfzijl, waardoor de lak van auto's beschadigd werd, waarop namens het bedrijf blikken autowas en poetslappen werden uitgedeeld.

Voor deze laatste vraag maakte nogal wat los bij de aanwezigen. De Delfzijlsters hebben veel overlast van deze fabriek, vooral stank, en alle goede woorden van de aanwezige directie ten spijt kon deze wrevel niet worden weggenomen. Met name in Delfzijl zijn we er in geslaagd de discussie in de zaal te laten plaatsvinden.

In *Appingedam* — op 14 juni — lag, zoals al eerder opgemerkt de nadruk op de landbouwproblematiek. De specifieke vragen hier luidden:

3 Moeten de boeren het milieu vervuilen om te kunnen overleven?

4 Meer kansen voor de kleinschalige industrie? Vooral over de landbouwproblematiek werd veel gepraat. En ook hier werd er eigenlijk alleen in de zaal gediskussieerd. De aanwezigen hadden het gevoel elkaar goed begrepen te hebben.

In *Uithuizen* — op 16 juni — stelden wij de volgende lokale vragen:

3 Eemshaven en Delfzijl, beide overslaghavens?

4 Verdwijnt Oudeschip voor een lege Eemshaven?

De discussie kwam minder goed uit de verf. De oorzaken daarvan liggen vaak in kleine dingen, maar een daarvan was zeker dat het panel niet voldoende duidelijk was.

Al met al: een geslaagde onderneming. Dat wees ook de enquête uit. Enkele gegevens daaruit: de meeste bezoekers waren tussen de dertig en veertig jaar en woonden allen in de regio. De maatschappelijke achtergrond was zeer breed: van huisvrouw tot studerende, van arbeiders tot ondernemers, boeren en vissers. De helft van de aanwezigen was lid van een of andere natuurbeschermingsorganisatie, waarvan

Diskussie

daarvan weer de meesten van de Waddenvereniging (zie het uitnodigingsbeleid). 30% is gekomen doordat zij een persoonlijke uitnodiging kregen; 15% via informatie in de krant. Wat opmerkelijk was, dat 20% van de aanwezigen kwam na geïnformeerd te zijn door kennissen. Van de aanwezigen had tweederde deel wel eerder van de werkgroep gehoord. Bij 20% van hen was na afloop de heersende mening over de werkgroep veranderd: 15% ging positiever denken, 5% daarentegen negatiever (allen Termunterzijl).

Als we de balans opmaken mogen we voorzichtig konkluderen dat deze avonden een positieve aanzet zijn tot verbeterde contacten met de regionale bevolking. Door dit discussiemodel

hebben wij enig inzicht gekregen wat in de regio leeft bij de mensen. Door dit model ook, hebben wij een bijdrage naar de bevolking geleverd. Ook zij weten nu ten dele hoe door anderen in hun gemeenschap in grote lijnen over milieu wordt gedacht en hoe daarnaar gehandeld. De geesten zijn niet gescheiden en niet samengebracht, maar ook op lokaal niveau zal de discussie over deze onderwerpen ongetwijfeld verder gaan.

Ideën voor de toekomst

Hiermee is de eerste serie ontmoetingsavonden afgesloten. Het voornemen is een soort permanente ontmoeting te hebben. Zowel in Termunterzijl als Delfzijl en omgeving hebben wij mensen ontmoet die naar onze mening wel wat meer voor het milieu willen doen dan passief afwachten. In de loop van september willen we met die groepen contacten leggen om te bezien of en hoe we gezamenlijk verder kunnen. Wat prioriteiten in ons werk moeten zijn. Ook in september willen we een bijeenkomst beleggen tussen enerzijds de wat kritische boeren en het Centrum voor Landbouw en Milieu. Daarnaast willen we gaan praten met allerlei maatschappelijke organisaties zoals ondernemingsraden, politieke partijen, huisvrouwenverenigingen enz. Ten slotte willen we meer aandacht geven aan de verbetering van het beeld dat van ons bestaat via de pers, in het bijzonder de plaatselijke huis-aan-huis bladen. Ook scholing van de leden van de werkgroep staat op de agenda. En dat alles in de hoop dat in de toekomst een optimale samenwerking ontstaat tussen de bevolking van het Eems/Dollardgebied en de Werkgroep Eensmond die voor beiden en voor het milieu van groot nut kan zijn.